

Z zagadnień słownictwa ogólnotunezyjskiego

On some problems of the Tunisian lexical stock

Jamila Oueslati

Instytut Językoznawstwa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
al. Niepodległości 4, 61-874 Poznań

jamilaweslati@yahoo.com

Abstrakt

Artykuł poświęcony jest niektórym problemom leksyki tunezyjskiej w aspekcie kontaktów tunezyjskiej wspólnoty dialektalnej z innymi wspólnotami językowymi. Objaśniwszy sens terminów *tunezyjska wspólnota dialektalna*, *ogólnotunezyjski* oraz *arabska wspólnota językowa* przechodzimy do kontaktów ogólnotunezyjskiej wspólnoty dialektalnej z innymi wspólnotami językowymi, poddając analizie jedynie część słownictwa pochodzenia arabskiego i francuskiego.

1 Wstęp

Kontakty między wspólnotami językowymi pozostawiają ślady przede wszystkim w słownictwie, które tworzy system stosunkowo otwarty (por. Zabrocki 1963). Oznacza to między innymi, że języki łatwiej zapożyczają słowa niż np. głoski, morfemy gramatyczne. Prawdliwość tę potwierdza również język arabski, a w szczególności dialekt tunezyjski. Chociaż długotrwały i intensywny kontakt między językami może prowadzić również do przejmowania obcych głosek bądź jednostek gramatycznych.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że niniejsza praca bazuje przede wszystkim na obserwacjach własnych jako osoby pochodzącej z Tunezji, a nie na korpusie tekstów np. literackich. Ponadto należy dodać, że badania nad dialektem tunezyjskim, szczególnie nad jego słownictwem, są jeszcze słabo rozwinięte. Za najlepszą pracę na tym polu można uznać książkę Talmoudi (1981).

2 Tunezyjska wspólnota dialektalna (TWD)

Przez wspólnotę językową będziemy rozumieć za L. Zabrockim (1956) grupę ludzi, w której obiektywnie istnieją warunki dla przekazywania informacji za pomocą względnie jednolitego języka. Na obszarze języka arabskiego można wyróżnić szereg wspólnot językowych. Nasze rozważania rozpoczniemy od tunezyjskiej wspólnoty dialektalnej (TWD). Szczególnie istotne dla naszych celów będą relacje między arabskimi wspólnotami dialektalnymi a ogólnoarabską wspólnotą językową (OAWJ).

Przez **dialekt ogólnotunezyjski** (DOT) będziemy rozumieć dialekt języka ogólnoarabskiego, który obsługuje tunezyjską wspólnotę dialektalną i który występuje w kilku odmianach (dialektach lokalnych) wzajemnie zrozumiałych.

Współczesna tunezyjska wspólnota dialektalna obejmuje nie tylko mieszkańców Tunezji, ale również wszystkich tych ludzi, którzy są w stanie posługiwać się dialektem ogólnotunezyjskim. Warto przypomnieć, że w ramach tej wspólnoty dialektalnej można wyróżnić wiele odmian lub dialektów lokalnych. Do nich należą między innymi:

- (i) grupa północno-wschodnia: Tūnis, Binzart, Al-Waṭan al-Qiblī,
- (ii) grupa północno-zachodnia: Al-Kāf, Bāja, Ṭabarqa, Silyāna,
- (iii) grupa dialektów wybrzeża: Sūsa, Monastīr, Mahdiyya,
- (iv) grupa miasta Sfaks i okolic,
- (v) grupa południowo-wschodnia: Gābis, Midnīn, Ṭāṭāwīn,
- (vi) grupa połuniowo-zachodnia: Gafṣa, Tūzir, Naḥṭa.

3 Kontakty TWD z innymi wspólnotami językowymi

TWD pozostawała i nadal pozostaje w kontaktach językowych z innymi wspólnotami językowymi. Kontakty te są dość specyficznej natury i poniżej wspomnimy z braku miejsca tylko o niektórych ich aspektach.

3.1 Arabska wspólnota językowa (AWJ)

TWD funkcjonuje w ramach arabskiej wspólnoty językowej. Ta ostatnia obejmuje wszystkich ludzi, którzy są w stanie posługiwać się językiem arabskim w celu przekazywania informacji. Termin **język arabski** będziemy rozumieć w szerszym sensie, to znaczy nie rozstrzygając tutaj czy chodzi o język potoczny, czy bardziej formalny, czy też o jakąś odmianę dialektalną. Tak więc przez język arabski będziemy rozumieć środek komunikacji względnie zrozumiały dla uczestników aktów komunikacji.

Arabska wspólnota językowa jest w dużym stopniu zróżnicowana, co oznacza, że możemy wyodrębnić w niej różne podwspólnoty, które są wyznaczone przez odpowiednie faktory tak językowe, jak i pozajęzykowe. Do czynników tych należy zaliczyć między innymi: geograficzne, społeczne, religijne, polityczne, naukowe. Przykładowo ludzie, którzy są w stanie posługiwać się arabskim językiem literackim w mowie i piśmie, tworzą też odpowiednią podwspólnotę językową. Tak więc w ramach AWJ funkcjonują różne wspólnoty dialektalne, socjolektalne, etnolektalne itp.

3.2 Pozaarabskie wspólnoty językowe

TWD bądź też niektóre jej podwspólnoty pozostały w kontakcie z takimi wspólnotami językowymi, jak: hiszpańska, turecka, włoska i francuska. Najdłuższe i najważniejsze kontakty miały miejsce właśnie z francuską wspólnotą językową (FWJ). Kontakty te doprowadziły do znacznego wpływu FWJ na TWD do tego stopnia, że przynajmniej duża część Tunezyjczyków stała się członkami FWJ. W niniejszym artykule zajmujemy się jedynie słowami pochodzenia arabskiego i francuskiego.

4 Słownictwo pochodzenia arabskiego

Wśród słów pochodzenia arabskiego w dialekcie ogólnotunezyjskim należy odróżnić dwie grupy, tj.:

- i. słowa odziedziczone z języka arabskiego oraz
- ii. słowa zapożyczone z języka arabskiego.

4.1 Słowa odziedziczone z arabskiego

W słownictwie odziedziczonym z języka arabskiego można wyodrębnić między innymi pięć kategorii leksykalnych, z których każda zostanie poniżej odpowiednio zegzemplifikowana.

4.1.1 Słowa odziedziczone z języka arabskiego bez zmian semantycznych

Celem egzemplifikacji braku zmian semantycznych w odziedziczonym słownictwie posłużymy się wyszczególnionymi w poniższej tabeli słowami, a następnie zilustrujemy ich użycie odpowiednimi frazami.

DOT	ARABSKI	ZNACZENIE
marḥbe	marḥaban	witaj!, cześć!
ehle	ahlan	witaj!
s-selem	as-salām	pokój
ḥīr	ḥayr	coś dobrego, dobroczynność
barka	barakat	błogosławieństwo
l-ḥamd	al-ḥamd	chwała
ṣbāḥ	ṣabāḥ	rano
msē	masā	wieczór
līle	laylat	noc
marḥbe, marḥbe bīk	marḥaban, marḥaban bik(a,i)	witaj!, cześć!
ehle, ehle bīk	ahlan, ahlan bik(a,i)	witaj!
ehle w sehle	ahlan wa saḥlan	witaj!
es-selemu aleykum	as-salāmu alaykum	pokój wam!
wa- aleykum s-selēm	wa- alaykum as-salām	pokój z tobą!
le bēs	lā ba s	w porządku
b-ḥīr	bi-ḥayr	dobrze, świetnie
l-ḥamdū-ille	al-ḥamdu li-llāh	chwała Bogu!, dzięki Bogu!
barka- llahu fīk	bāraka allāhu fīk(a,i)	niech cię Bóg błogosławi
bḥīr, barka- llahu fīk	biḥayr, bāraka allāhu fīk(a,i)	dobrze, niech cię Bóg błogosławi
l-ḥamd-illa ‘le slēm̄tik	al-ḥamdu li-llāh ‘la salāmatik(a, i)	dzięki Bogu jesteś zdrowy/a
ṣbāḥ l-ḥīr	ṣabāḥ al-ḥayr	dzień dobry
msē l-ḥīr	masā al-ḥayr	dobry wieczór
taṣbḥu le ḥīr	tuṣbiḥūn ala ḥayr	dobra noc
līlitikum s īde	laylatukum sa‘īdat	dobrej nocy!
sellim ‘le ehlik	sallim ala ahlika	pozdrów swoją rodzinę
sellim ‘le -l‘āyle	sallim ala al-‘ā ilat	pozdrów rodzinę
rabbi m‘āk	rabbī ma‘ak(a, i)	niech cię Bóg prowadzi! (dosł. Pan z tobą)
kul ‘ām w intūme b-ḥīr	kulu ‘ām wa antum bi-ḥayr	wszystkiego najlepszego

4.1.2 Słowa odziedziczone z języka arabskiego o rozszerzonym znaczeniu

Zachowanie i rozszerzenie znaczenia można obserwować na podstawie poniższych słów i ich użycia w przytoczonych frazach.

DOT	ARABSKI
<p>mše <i>mše li-l-`attār</i> ‘poszedł do sklepu’,  <i>mše li-l-`hidme</i> ‘poszedł/pojechał do pracy’, <i>l-wled bde yimši</i> ‘chłopiec zaczął chodzić’, <i>mše l-Tūnis</i> ‘pojechał (udał się w podróż) do Tunisu’, <i>mše li-Frānsa</i> ‘wyjechał (wyemigrował) do Francji’.</p>	<p><i>mašā</i> ‘chodzić, maszerować, odejść’</p>
<p>bīt <i>`andu bīt fi Tūnis</i> ‘ma dom w Tunisie’, <i>bīt kbīra</i> ‘duży pokój’, <i>bīt maḥmūd ḥallu l-Tūnis</i> ‘rodzina Maḥmūda wyprowadziła się do Tunisu’.</p>	<p><i>bayt</i> ‘dom, mieszkanie, apartament’</p>
<p>blēd <i>blēdi b`ide</i> ‘mój kraj jest daleko’, <i>mšīt l-wost li-blēd</i> ‘poszedłem/poszłam, jechałem/am, pojechałem/am do centrum miasta’, <i>rawwaḥt li-l-blēd</i> ‘wracałem/am do domu rodzinnego’.</p>	<p><i>bilād</i> ‘kraj, państwo, miasto, miejscowość’</p>
<p>qrāye <i>qrīt ktēb</i> ‘czytałem/am książkę’, <i>naqra fi-l-`ġem`a</i> ‘studiuję na uniwersytecie’.</p>	<p><i>qirā`at</i> ‘czytanie, recytacja, czytanie Koranu’</p>
<p>dār <i>d-dār hē i mtē`i</i> ‘ten dom jest mój’, <i>šnuwwe ḥwēl d-dār</i> ‘jak się ma twoja rodzina’.</p>	<p><i>dār</i> ‘dom, budynek, budowla, mieszkanie, rezydencja, region, rejon, kraj’</p>
<p>šedd <i>šedd fi d-drūġ</i> ‘trzymał się schodów’, <i>šeddhe min yidhe</i> ‘trzymał ją za rękę’, <i>nšid boq`a fi-l-mitro</i> ‘zajmuję dla siebie lub dla kogoś miejsce w tramwaju’,  <i>nšid l-`hidme fi-l-`ašra</i> ‘zaczynam pracę o dziesiątej’, <i>šedd ḥidme</i> ‘znalazł pracę i zaczął pracować’.</p>	<p><i>šadda</i> ‘wzmacniać, umacniać, ciągnąć, wlec, związywać, przywiązywać, umocowywać, rozciągać, naciągać, trzymać się’</p>
<p>‘mal <i>ēš `āmil</i> ‘jak się masz’,  <i>na`mil dūš</i> ‘biorę prysznic’, <i>na`mlū qahwa?</i> ‘napijemy się kawy?’,  <i>ya`mil ḥēle</i> ‘robi problemy’, <i>ta`mil `ayle</i> ‘(kiedyś) będziesz mieć swoją rodzinę’, <i>mel ḥēdi</i> ‘miał wypadek’.</p>	<p><i>`amila</i> ‘robić, czynić, działać, wykonywać, produkować, realizować, dążyć, zmierzać, starać się, próbować’</p>
<p>ġē <i>ġē li-d-dār</i> ‘przyszedł do domu’, <i>ġē bi-mra li-d-dār</i> ‘ożenił się (lit.</p>	<p><i>ġā`a</i> ‘przychodzić, przybywać, przyjeżdżać, przyprowadzać, przynosić’</p>

przyprowadził kobietę do domu)’, <i>wīn ǧē s-sūq</i> ‘gdzie jest rynek (jak dojść na rynek)’ <i>bqadēš yǧū zūz qhāwi</i> ‘ile kosztują dwie kawy’.	
<i>ḥluw</i> <i>t-tēy ḥluw</i> ‘herbata jest słodka’, <i>šrīt ḥluw l- id</i> ‘kupiłem/am słodycze świąteczne’, <i>bneyye ḥluwwe</i> ‘miła (słodka) dziewczyna’.	<i>ḥulw</i> ‘słodki’
<i>duḥḥān</i> <i>me femmiš duḥḥān blē nār</i> ‘nie ma dymu bez ognia’, <i>yitkeyyif fi d-duḥḥān w huwwe mri</i> ‘pali papierosy mimo, że jest chory’.	<i>duḥḥān</i> ‘dym’
š-šte <i>š-štē ǧe</i> ‘przyszła zima’, <i>ēmis sabbiḥ barša š-tē fi Tūnis</i> ‘wczoraj spadło dużo deszczu w Tunezji’.	<i>aš-šitā</i> ‘zima’

4.1.3 Słowa dialektu tunezyjskiego bazujące na rdzeniu arabskim z tunezyjskim formantem słowotwórczym niewystępującym w ogólnoarabskim

Do takich formantów słowotwórczych należą między innymi sufiksy –*ēš* i –*š*, które używane są wyłącznie w pytaniach.

Sufiks ‘-*ēš*’

- *ḥluwwēš* ‘czy to jest miło tak mówić, robić, zachowywać się?’, por. ar. *ḥulw* ‘słodki’,
- *waqtēš* ‘kiedy, o której godzinie?’, por. ar. *waqt* ‘czas’,
- *kifēš* ‘jak?’, por. ar. *kajfa* ‘jak’,
- *femmēš* lub *ḥemmēš* ‘czy jest?’, por. ar. *ḥamma* ‘jest’.

Sufiks ‘-*š*’

- *ḥeǧṭikiš* ‘czy potrzebujesz?’, por. ar. *ḥāǧat* ‘potrzeba’,
- *endikiš* ‘czy masz?’, por. ar. *inda* ‘mieć’,
- *iǧbikiš* ‘czy lubiłeś/aś’ lub ‘czy podobał ci się?’, por. ar. *a ǧaba* ‘lubić, podobać się, zachwycać’,
- *bditiš* ‘czy zaczynałeś’, por. ar. *bada a* ‘zaczynać’.

4.1.4. Słowa dialektu tunezyjskiego utworzone od słów arabskich i wykazujące znaczne zmiany fonetyczne i morfologiczne

Chociaż powyżej przytoczone słowa tunezyjskie wykazują zmiany fonetyczne, to poniżej przedstawione słowa tunezyjskie są fonetycznie bardzo odległe od słów arabskich.

- *wīn* lub *fin* ‘gdzie’, por. ar. *ayna* ‘gdzie’,
- *lwīn* ‘dokąd’, por. ar. *ilā* ‘do’, *ayna* ‘gdzie’,
- *lāš* lub *lwēš* ‘dlaczego’, por. ar. *limāḍā* ‘dlaczego’,
- *mnīn* ‘skąd’, por. ar. *min* ‘od, z’, *ayna* ‘gdzie’,
- *blēš* ‘bezpłatnie’, por. ar. *bilā* ‘bez’, *šay* ‘coś’,
- *hēnī* ‘jestem (lit. to ja, ja tu)’, por. ar. *hā anā* ‘to ja’.

4.1.5 Słowa odziedziczone z języka arabskiego z częściową lub całkowitą zmianą semantyczną

Przedstawione poniżej słowa tunezyjskie są przykładami na przesunięcie znaczenia

- *ḥūt* ‘ryba’, por. ar. *ḥūt* ‘wieloryb’,
- *mektib* ‘szkoła’, por. ar. *maktab* ‘biurko, biuro, punkt informacyjny’,
- *aḥḥār* ‘właściciel małego sklepu spożywczego’, por. ar. *aḥḥār* ‘handlarz wonnościami lub właściciel drogerii’,

- **ġirbi** ‘osoba z miasta ġirba, położonego na południu Tunezji, handlarz (ponieważ większość handlarzy w Tunezji pochodzi z miasta ġirba)’, por. ar. **ġirbī** ‘osoba z miasta ġirba’,
- **šrāb** ‘alkohol’, por. ar. **šarāb** ‘wino’,
- **bħīl** ‘leniwy’, por. ar. **baħīl** ‘skąpy, skąpiec’.

4.2. Słowa zapożyczone z języka arabskiego

Omawiana tu grupa słów obejmuje zapożyczenia z różnych dziedzin współczesnego języka arabskiego. Dla celów niniejszego artykułu podamy przykłady zaczerpnięte z takich dziedzin, jak: sprzęt elektroniczny, instytucje kulturalne, media, życie polityczno-społeczne, urządzenia techniczne. Wśród tych słów można wyróżnić przynajmniej dwie grupy:

- i. słowa obce fonetycznie zarabizowane,
- ii. słowa bazujące na rdzeniu arabskim (kalki, rozszerzanie znaczenia).

Przykłady słów należących do tych dwu grup zawiera poniższa tabela.

DOT	ARABSKI	ZNACZENIE W JĘZYKU POLSKIM
t-tiknīk	at-tiknīk	technik
telvze	talfaza, tilifizyūn, tilfāz	telewizor
radyūn	rādyū	radio
tiligram	tiliġrāf	telegram
telifūn	tilifūn	telefon
ġerīde	ġarīdat	gazeta
lernet	al-antirnīt	Internet
vīdyo	fīdyū	video
kompyūtir	kūnbyūtar	komputer
masraħ	masraħ	teatr
opira	ūbirā	opera
sinima	sīnamā	kino
museġle	musaġġilat, musaġġil	magnetofon
pyāno	biyānō	pianino
fīlim	film	film
muwāṭin	muwāṭin	obywatel, rodak
waṭan	waṭan	ojczyzna, kraj ojczysty, dom
ša b	ša b	naród, nacja, lud
ġumhuriyye	ġumhūriyyat	republika
ištirākiyye	ištirākiyyat	socjalizm
šuyū iyye	šuyū iyyat	komunizm
d-dimoqratiyye	ad-dīmūqrāṭiyyat	demokracja
enēniyye	anāniyyat	egoizm
sērūħ	šārūħ	rakieta
ṭayyāra	ṭayyārat	samolot
ġawwāša	ġawwāšat	łódź podwodna
debbēbe	dabbābat	czołg
museddis	musaddas	pistolet, rewolwer

5. Słownictwo pochodzenia francuskiego

Znaczna liczba słów obcych w dialekcie tunezyjskim została zapożyczona z języka francuskiego. Język francuski pozostaje nadal w szerokim użyciu w Tunezji, a jego wpływ nie jest ograniczony jedynie do jednej czy dwóch dziedzin, jak dzieje się czasami w przypadku zapożyczeń z innych języków. W niektórych dziedzinach, często bardzo specjalistycznych, takich jak np. medycyna, prawo, polityka czy technika, notujemy dość dużo francuskich zapożyczeń. W tym kontekście warto zwrócić uwagę jeszcze na inny

aspekt wpływu języka francuskiego na dialekt tunezyjski. W Tunezji mianowicie nawet osoba, która nie potrafi czytać i pisać po francusku, używa często słów i wyrażeń z tego języka w sposób bardzo naturalny. Oznacza to, że słowa z języka francuskiego stały się częścią systemu leksykalnego dialektu ogólnotunezyjskiego (rzadko kto będzie zastanawiać się, skąd dany wyraz się w nim pojawił, czy też dlaczego używa się takiego, a nie innego słowa w języku mówionym).

Znaczna ilość słów pochodzenia francuskiego wykazuje pewien stopień fonetycznej arabizacji, co egzemplifikuje zamieszczona poniżej tabela:

DOT	FRANCUSKI	ZNACZENIE W JĘZYKU POLSKIM
l-marši	le marché	targ, rynek
l-būšta	la poste	poczta
tīnu	train	pociąg
blāša	place	miejsce
šifūr	chauffeur	kierowca
furšiṭa, furgīta	forchette	widelec
kašarūna	cassarolle	rondel
garsūn	garçon	kelner
friḡidēr	réfrigérateur	lodówka
rūba	robe	sukienka
ḡīb	jupe	spódnica
kāška	casquette	czapka
stīlu	stylo	długopis
byēse	pièce	część składowa
pubēle	poubelle	skrzynka, pojemnik na śmierci
mizīrye	misère	bieda
nervūzi	nerveux	nerwowy
tnirvīz	nervosité	nerwowość
būlīs	police	policjant
n-nūmru	le numérou	numer
wtīl	hôtel	hotel
trisīti	électricité	prąd
burtmen	appartement	mieszkanie
dakūrdu	d'accord	dobrze
tinbri	timbre	znaczek pocztowy

Oprócz słów zapożyczonych z francuskiego, które uległy w jakimś stopniu fonetycznej arabizacji, występują również w dialekcie tunezyjskim słowa i zwroty używane w takiej samej formie i znaczeniu jak w języku francuskim, np.: *ça va* 'dobrze', *merçi* 'dziękuję', *centre ville* 'centrum miasta', *portable* 'komórka', *télécommande* 'pilot telewizyjny', *appartement* 'mieszkanie', *block* 'blok mieszkalny', *prise* 'gniazdko', *tapis* 'dywan', *cendrier* 'popielniczka', *sac* 'torba', *bagage* 'bagaż', *costume* 'garnitur', *tailleur* 'kostium', *voile* 'welon', *motif* 'motyw', *modèle* 'model, wzór', *poitrine* 'piers', *publicité*

‘reklama’, *moyen* ‘środek’, *pourcentage* ‘procent’, *privé* ‘prywatny’, *papier mouchoir* ‘chusteczka do nosa’, *pharmacien* ‘aptekarz’, *pharmacie* ‘apteka’, *ingenieur* ‘inżynier’, *médecin* ‘lekarz’, *psychiatre* ‘psychiatra’, *sage femme* ‘położna’, *plombier* ‘hydraulik’, *lycée* ‘liceum’, *moteur* ‘silnik’, *matricule* ‘tablica rejestracyjna’, *sachet* ‘torebka, woreczek, saszetka’, *moustache* ‘wąsy’, *muscle* ‘mięsień’, *bagette* ‘bagietka’, *toilette* ‘toaleta’, *lavabo* ‘umywalka’.

Czasami to samo słowo może występować w dwóch wariantach. Ludzie wykształceni, którzy posługują się językiem francuskim zawodowo, mówiąc dialektem, wymawiają słowa pochodzenia francuskiego zgodnie z wymową charakterystyczną dla tego języka, chociaż nie musi to być regułą. W rozmowach prywatnych natomiast mogą stosować wymowę tych samych słów w formie zarabizowanej. Formy takie są w dialekcie tunezyjskim dość powszechne. W dużym stopniu stosowane są przez ludzi niewykształconych, nieznających języka francuskiego. Z pewnością jest to przynajmniej jeden z czynników powodujących, że wymowa wyrazów zapożyczonych z języków obcych jest arabizowana, np.: *fille/ville* ‘willa’, *ǧeffēl/ǧāvel* ‘ace’, *bor /port* ‘port’.

Warto też w tym miejscu zwrócić uwagę na to, że obecność języka francuskiego w rozmowach między użytkownikami może dotyczyć nie tylko pojedynczych słów, ale całych fraz bądź zdań wplatanych w tekst tunezyjski. Rozmowa może też odbywać się w całości w języku francuskim. Czasami, w zależności od wspólnoty komunikacyjnej, obserwuje się przechodzenie z jednego kodu na drugi.

5. Słownictwo specyficzne dla dialektu ogólnotunezyjskiego

Zasięg występowania niektórych słów ograniczony jest do dialektu ogólnotunezyjskiego. Mogą to być słowa o różnym pochodzeniu.

DOT	ARABSKI	ZNACZENIA W JĘZYKIM POLSKIM
mezrūb, zrib	asra‘a	przyśpieszać, przyśpieszał
bezzūle	ṭady	pierś (kobieca)
ǧrān	ḍafādi	żaby
mitǧešiš	ǧāḍib	zły, gniewny
bekkūš	abkam	niemy
fettiš, lewwiǧ	baḥaṭa	szukał
barša, yēsir	kaṭīr	dużo
ba būš	ḍayl	ogon
me ṭemmēš	ǧayr mawǧūd	nie ma, nie jest
karhba	sayyārat	samochód
sūriyye	qamiš	koszula
mungēle	sā at	zegarek
heǧǧēl (e)	armal (at)	wdowiec, wdowa
barra	iḍhab	pójść
l-barra	fī al-hāriǧ, hāriǧan	na zewnątrz, za granicą
sēnye	bustān	ogród, sad

n̄gar	ḡaḡiba	zły, gniewny
sfinnērye	ḡazar	marchewka
rāḡ	ḡahaba	pójść, odejść, pojechać, odjechać, wyjechać, oddalić się, zniknąć
biršni	ma z ṣaḡīr	koza
ḡabrme, dūbme	ḡālamā, indamā	kiedy tylko, jak tylko, gdy tylko
karmūs	tīn	figi
berrēd	inā li-ṭabḡ aš-šāy	czajnik
zēyle, zwēyil	dābbat, dawābb	zwierzę, zwierzę pod wierzch (koń, osioł, muł)
ṣawwir	ḡaṣala (ala)	zarabiał
ṭayyib	ṭabaḡa	gotował
ṭāyib	nāḡiḡ	ugotowany
ḡoḡme	ḡur a	łyk
kēf	rabwat	wzgórze, pagórek
akkahu	faḡaṭ	tylko, jedynie
bnīn	laḡīḡ	smaczny
bilgde	ḡayyid	dobrze
ēš, šnuwwe	māḡā	co
škūn	man	kto
lēš	limāḡā	dlaczego
qaddēš, bḡaddēš ḡiddēš, bḡiddēš	kam, bi-kam	ile, za ile
sebbēle	ḡanafiyyat	kran
mizyēn (e)	ḡamīl (a)	ładny, ładna

6. Uwagi końcowe

Artykuł nasz miał na celu jedynie zasygnalizowanie pewnego sposobu podejścia do badania słownictwa w dialekcie ogólnotunezyjskim. Z braku miejsca nie mogliśmy przeprowadzić gruntowniejszej analizy poruszanych tu problemów.

Bibliografia

- Baccouche, T. 1972. Le phonème 'g' dans les parlers arabes citadins de Tunisie. *Revue tunisienne de Sciences Sociales* 9 (30/31), 103-137.
- Baccouche, T. ; Skik, H. ; Attia, A. 1969. *Travaux de Phonologie, parlers de Djemmal, Gabès et Mahdia*. Tunis: Cahiers du CERES.
- Cantineau, J. 1951. Analyse du parler arabe d'El-Hamma de Gabès. *Bulletin de la Société Linguistique de Paris* 47, 64-105.
- Danecki, J. 2000. *Współczesny język arabski i jego dialekty*. Warszawa: Dialog.
- Ferguson, Ch. 1959. The Arabic koine. *Language* 25, 616-630.
- Fischer, W. ; Jastrow, O. 1980. *Handbuch der arabischen Dialekte*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Fischer, W. 1995. Zum Verhältnis der neuarabischen Dialekte zum Klassisch-Arabischen. W: *Dialectologia arabica*, Helsinki, 75-86.
- Gibson, M. 1998. *Dialect Contact in Tunisian Arabic: sociolinguistic and structural aspects*. Ph.D. Thesis. Reading: University of Reading.
- Górska, K.; Jurek, M. 1979. Emprunt lexical – esquisse de l'état de recherche. *Studia Romanica Poznaniensia* 5, 109-120.
- Jabeur, M. 1987. *A Sociolinguistic Study in Rades: Tunisia*. Ph.D. thesis. Reading: University of Reading.
- Łacina, J. 1989. *Współczesna specjalistyczna terminologia arabska i procesy słowotwórcze na przykładzie słownictwa z dziedziny chemii, fizyki i technik*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.
- Talmoudi, F. 1981. Texts in *the Arabic Dialect of Sûsa (Tunisia)*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Waszakowa, K. 2001. O rozumieniu najnowszych zapożyczeń. W: Michalewski, K (red.). 2001. *Współczesna leksyka*. Cz. II. Łódź: Uniwersytet Łódzki, 156-167.
- Zaborski, A. 1982. *Dialekt egipski języka arabskiego*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Zabrocki, L. 1956. Związki językowe niemiecko-pomorskie. (Dotychczasowe badania). W: *Konferencja Pomorska (1954). Prace Językoznawcze*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 149-174.
- Zabrocki, L. 1963. *Wspólnoty komunikatywne w genezie i rozwoju języka niemieckiego, t. I. Prehistoria języka niemieckiego*. Wrocław: Ossolineum.
- Zavadovskij, Ju. 1962. *Arabskie Dialekty Magriba*. Moskwa.